

АУТСАЙДЕРСЬКА ПСИХОЛОГІЯ ЯК НАСЛІДОК МЕНТАЛЬНИХ ВІДХИЛЕНЬ У СФЕРІ МОТИВАЦІЙНО-ВОЛЬОВОЇ РЕГУЛЯЦІЇ СВІДОМОСТІ

А. І. Анцибор, м. Вінниця

У статті розглянуто соціально-психологічну проблематику, пов'язану зі станом людини, що може бути вираженим за допомогою континуального ряду "активність-пасивність". Висвітлено роль таких поведінкових чинників, як напруження та зусилля; у досягненні життєвих цілей окреслено соціально-психологічні умови, за яких поведінкові чинники можуть безперешкодно посилюватися або послаблюватися. Відображено зв'язок мотиваційної системи із ціннісними орієнтаціями людини та процесом цілепокладання. Розглянуто питання функціонування внутрішньої і зовнішньої мотиваційних систем. Визначено причини започаткування деструктивних змін свідомості як результату накопичення негативної ментальної інформації, що зумовлює розвиток аутсайдерського характеру і зміни мотиваційної системи в бік її пригнічення, редукції та опасивнення. Зроблено висновок, що аутсайдеру притаманне особливе відчуття плинності часу як уповільненого та гнітючого.

Ключові слова: мотиваційна система, внутрішня та зовнішня мотивація, активність, напруження, зусилля.

Проблематика, пов'язана з процесом емоційно-вольової регуляції, займає помітне місце в соціально-психологічній літературі, хоча базується всього лише на декількох ідеях щодо виявів соціальної сутності людини. Основним таким виявом є активність, а тому один із найголовніших динамічних станів особистості в соціальному середовищі міг би бути вираженим у вигляді континууму "пасивність – активність". Двигом останньої, без сумніву, є мотиваційна система та вольові параметри як сукупність чинників, здатних формувати ознаки однієї із найголовніших рис, від яких залежить інтенсивність та обсяг діяльності людини в суспільстві. Проте активність визначає не лише поведінку людини, а і її світоглядні засади та місце в соціумі. Саме проблематика, пов'язана з активністю, спонукає людей до лідерства, інсайдерства чи аутсайдерства, тобто робить можливим перебування в самому центрі якогось суспільного процесу або за його межами, заохочує до активного спілкування із собою подібними в процесі діяльності чи заради самого спілкування.

Які життєві процеси, події чи відчуття здатні зменшувати активність чи її складові, прискорювати процес набуття пасивності й перетворювати людину в психологічному та соціальному розумінні в незворотного аутсайдера? Виходячи з аналізу соціально-психологічної літератури, можна дати вмотивовану відповідь, що причинами аутсайдерських змін є певна трансформація мотиваційної системи особистості. Розкрити сутність цих негативних змін і є *метою статті*.

Гіпотезою статті є припущення, що причиною набуття аутсайдерства може бути змінений стан мотиваційної системи в бік її редукції та опасивнення внаслідок радикальної трансформації особистісного потенціалу і набуття постійних ознак стану зміненої свідомості (тут мається на увазі зміна свідомості аутсайдерського типу).

Активність у соціальному плані дослідники визначають як “цілеспрямовану соціально визнану поведінку, результатом якої є відповідні соціально корисні зміни” [1, с. 100]. Деякі дослідники з активністю пов’язують ще й напруження, від поєднання яких утворюється вольове зусилля, потрібне для досягнення мети. Таке зусилля може бути спрямованим як на зовнішню, так і на внутрішню сфери особистості. Цього від нас вимагає саме буття, в якому лише таким чином можна існувати, забезпечуючи, роблячи можливим сам життєвий процес [2, с. 121]. У протилежному разі ймовірно лише послаблення його інтенсивності, зниження якості, спрямування в бік занепаду, опасивнення й самотності. Таке опасивнення призводить до смерті, спочатку лише в соціальному плані, а пізніше – у фізичному. Саме тому можна інтерпретувати аутсайдерство як процес поступового соціального занепаду й відмирання.

Шкалу “активність – пасивність” не раз більш чи менш успішно намагалися покласти в основу класифікації типів людини К. Г. Юнг та інші дослідники [1, с. 100-104; 3, с. 247], що підтверджує, наскільки важливим є цей вимір особистості не лише в соціальному, а й у загальнолюдському розумінні.

Проте, аналізуючи цю рису, неможливо дістати відповідь на одне з найважливіших запитань дослідження: у який період розвитку свідомості започатковується аутсайдерське ставлення до світу? Як і чому люди стають аутсайдерами, який процес призводить до цього? Чому одні стають аутсайдерами, інші – ні? Відповідь на ці запитання все ж таки можна знайти в сучасних дослідженнях.

Процес виникнення, накопичення та закріплення у свідомості фактів негативного характеру відбувається протягом усього життя. Усе, що трапляється з нами в житті, не минає безслідно, тому що у свідомості зберігаються ментальні “записи”, які набувають психотравматичного, стабілізаційного або позитивного характеру [4, с. 120.].

Негативні “записи пам’яті”, пов’язані з болем та стражданнями, як було вже зазначено, здатні утворювати так звані “поєднання” і запускати процес утворення асоціативних сіток, а останні можуть ставати найглибшим джерелом відхилень у психіці людини. Зрозуміло, що такі відхилення матимуть по-справжньому аутсайдерський характер і змінюватимуть мотиваційну систему в бік пригнічення, редукції.

З часом можуть утворюватися особливі групи пам’яті, що дістали назву *систем конденсованого досвіду* (СКД) і можуть бути визначені як *особливе згушення спогадів, що складається з негативного конденсовано-*

го досвіду і пов'язаних з ним фантазій різних періодів у житті людини. Тут як основоположний має бути сформульований принцип, суть якого полягає в тому, що спогади у свідомості людини не діють розрізнено, а мають чітко виражену тенденцію до утворення особливих ментальних груп, які негативно впливають на процес змін мотиваційної системи людини. Таке явище можна назвати **принципом сумарної дії емоційних зарядів**, у нашому випадку – негативних [там само с. 121]. Започаткування негативної СКД, негативна дія емоційних зарядів сприяють зародженню, розвитку й закріпленню аутсайдерського світобачення з усіма наслідками, серед яких редукція мотиваційної системи, опасивнення, послаблення активності як один із визначальних критеріїв аутсайдерського світобачення.

Соціально-психологічної літератури, присвяченої проявам цього явища, сьогодні досить багато, проте її потрібно розглядати під певним кутом зору, приділяючи увагу процесу зародження, розвитку та закріплення змін мотиваційної системи, які мають аутсайдерський характер. Мабуть, потрібно починати з проблематики мотиваційної сфери та її впливу на активність – однієї із ключових позицій у поясненні феномена аутсайдерства. Загалом це явище можна інтерпретувати як соціальну пасивність, закріплену психологічними чинниками. Усе разом узятє зумовлює формування особливого погляду на світ і своє місце в ньому, підґрунтям для якого стають насправді не лише власне пасивність з її причинами, а й похідні від неї, що можуть виявлятися у відданні переваги стратегії уникнення, у змінах цілепокладання або й певній відмові від цілей, що раніше вважалися реальними, у добровільному відході від справ і навіть самоізоляції тощо. Де ж слід шукати причини такої трансформації і коли вона набирає реальної сили та дієвості?

Давно відомо, що мотив – це певний погляд на світ, певне ставлення до нього; можливо, його віддзеркалення; реакція, що визріває в “надрахах” індивідуальності та робить індивідуальністю кожного з нас. Про індивідуальність людини можна було б судити, аналізуючи її мотиви, хоча справа ускладнюється тим, що кожен живе в умовах полімотивації і боротьби мотивів. У такому разі дія породжуватиметься тим мотивом, який матиме найбільшу спонукальну силу [5], що теж залежить від індивідуальності. Суть у тому, що в житті людини активної і сильної, мабуть, від самих витоків життя перемагає мотив активності та сили, у житті ж аутсайдера з певного часу [4, с. 120] домінує мотив аутсайдерської природи.

У такому разі було б доцільно уточнити, за яких умов мотиваційна система особистості працює нормально – у тому розумінні, що не відбувається соціального опасивнення та його психологічного закріплення у вигляді аутсайдерської психології. Разом з тим надзвичайно важливо з'ясувати, через які причини згадані умови виявляються. У разі нормального функціонування мотиваційної системи ми бачимо людину начебто в

“чистому вигляді”, тобто вона виявляє власну сутність відповідно до свого ества, своєї природи. У її психічному функціонують, так би мовити, автентичні мотиви. З погляду формальної логіки та соціально-психологічних досліджень для нормального функціонування мотиваційної системи потрібно, щоб виконувалися щонайменше дві умови: 1) захищеність людини від особливо болючих або травматичних привацій та депривацій не лише протягом дитячого віку, а й протягом усього життя; 2) недопущення фрустрації її базових потреб, хронічного їх незадоволення, інакше людину не можна вважати здоровою [2, с. 78]. На жаль, з подібними явищами людям доводиться стикатися досить часто. Процес цей починається, власне з раннього дитинства, і досить важко анулювати його негативну дію, адже саме він спричинює численні девіації, деформації особистості, у тому числі формування аутсайдерського світогляду. Із цього погляду середньостатистичний аутсайдер є особистістю деформованою, а саме аутсайдерство загалом можна вважати в такому випадку соціальною деформацією, яка видається чимось протилежним до адикції (у разі адикції людина ніби впускає світ у себе і потерпає через узалежнення від нього, а в разі аутсайдерства – відштовхує його, хоча, якщо брати глибше, аутсайдерство теж має природу адикції).

За наявності потреб чи нужд у нормальної людини звичайно з'являється певна мета, яка може поділятися на якусь кількість цілей – проміжних, етапних, кінцевих. Спонукою до осмислення, або інтеріоризації, цих цілей, ключем до їх “запуску”, як показує життя, слугують мотиви, притаманні певній особі. Що більше мотивів, то визначніша мета, конкретніші цілі (іменники мета і ціль тут мають синонімічне значення, проте в другому, на нашу думку, більше конкретики, навіть дієвості). Важливо, щоб цілі були прийнятими особою, використовуючи термінологію Е. Фромма, не з погляду володіння (що можна було б виразити словами: я маю ціль, або я маю мету), а з позиції буття, коли цілепокладання є динамічним, коли цілі та рух до них є невід'ємною частиною психічних процесів [1, с. 32 – 62]. Зрозуміло, що будь-яке володіння засобами, метою, мотивами чи цілями є чимось недостатнім – потрібно, щоб ці “часточки нашого ества” стали ще й частиною процесу нашого становлення в житті і суспільстві.

Процес вибору цілі, її оцінки, обдумування майбутньої поведінки та її перевірки на відповідність узгоджується з Я-концепцією особистості, характером, темпераментом, уявленнями про мораль, поширеними в суспільстві, та іншими чинниками. Проте особливо важливо визначити, як у такий період (його доцільно назвати мотиваційним) буде поводитися особа аутсайдерського складу, адже для неї характерний певний, можливо доволі затяжний, період невизначеності. Якщо намагатися уявити цей процес, навіть перебіг процесів, то почати слід з того, що з певної кількості інформації людина обирає лише ту, яка суголосна її сутності. З останньої починає вимальовуватися мета, яка набирає певності; ця певність,

посилуючись, досягає високого рівня в якійсь позиції і стає метою майбутньої дії. Можна констатувати, що в результаті боротьби мотивів особа все-таки обирає мету, яка відповідає її сутності, у нашому випадку – з аутсайдерським присмаком або й цілком аутсайдерського характеру. Проте на початку цього періоду в будь-якому разі має місце конфлікт і боротьба мотивів, непевність, вагання, більшою або меншою мірою характерні для кожного індивіда.

Д. М. Узнадзе підставу, чи доцільність, вольової дії характеризує як мотив, інтерпретуючи його як “причину волі”, вибір найкращої лінії поведінки, міркування, що спонукає до певного акту, усвідомлення потреби, заради якої певний тип поведінки було визнано доцільним. Із цього погляду весь зміст мотивації можна охарактеризувати як віднаходження лінії поведінки, яка відповідає, за словами дослідника, основному, закріпленому в житті настановленню особистості; коли вона переживає його як правильне, як таке, що має притягальну силу [6]. Тут можна стверджувати, що настановлення аутсайдерського типу розцінюється як правильне – можливо, не як правильне взагалі, а як правильне насамперед для себе. Тому можна припустити правильність досить важливого принципу: людина, яка вважає себе аутсайдером, має для того певні підстави і робить це осмислено. І, що найважливіше, цьому, мабуть, можна вірити. Схема здійснення мотивованої вольової дії, за Узнадзе, тоді є такою: *визначення доцільної поведінки, що впливає із самого мислення > процес мотивації (боротьба мотивів, вибір) > акт прийняття рішення*. Із цього погляду в людини може бути стільки мотивів, скільки існує цілей, і стільки ж ліній поведінки, скільки мотивів [там само, с. 146].

Варто зауважити, що в цьому питанні можлива деяка узагальнена позиція, яка може виражатися, скажімо, думкою Г. Олпорта: неодмінним компонентом мотиваційної системи слід вважати узгодженість мотивів у часі, наявність різних видів мотивів, виявленість динамічної сили в когнітивних процесах (планування життя чи його до корінної переміни), існування унікальних мотивів та їх самовизнання (див. [7, с. 285 – 286]).

Коли ж усе-таки мета здається повністю визначеною, приймається рішення про дії, спрямовані на її досягнення. Найбільше значення – і не лише для вибору мети, а й для всієї мотиваційної системи – має вибір цінностей, передусім засадничих, первинних, на яких можуть базуватися інші психологічні характеристики [8, с. 140–182]. Одні цінності мають властивість обумовлюватися іншими, зокрема, вторинні і третинні повинні спиратися на первинні. Таким чином у кожної людини формується певна система пріоритетів, що впливає на формування інших пріоритетів, не таких значущих, і т. д. Ідентично вибудовується ієрархія духовних цінностей, яка може зумовлювати матеріальні. З перебігом часу утворюється певна структура, здатна збагачуватися моральними цінностями [9, с. 45–80], яка має динамічний характер і розвивається протягом життя. Отже, система цінностей людини еволюціонує разом з розвитком її особистості

[10, с. 60–90]. Така система як один із найважливіших компонентів особистості займає межове положення між сферою мотивованих потреб і системою особистісних смислів, а тому може виконувати подвійну функцію [11]. Розвиток системи, як підтверджено в численних дослідженнях, відбувається не хаотично, а обов'язково відповідно до “вектора спрямованості”, що виявляється у своєрідному дуалізмі емоційного, часто неусвідомленого, ставлення до цінностей і свідомого ставлення до засвоєних норм та соціальних цінностей [12].

Слід лише додати, що напрямок розвитку особистості визначається цінностями, що приймаються в певний момент часу і визначаються мотивацією, яка актуально діє і домінує [там само]. Звернімося до досить відомої класифікації за типом домінування цінностей Е. Шпрангера, у якій виділено п'ять основних орієнтаційних моделей, а саме: теоретичну, економічну, естетичну, соціальну, політичну та релігійну [13]. Зрозуміло, що загальна спрямованість типу обумовлює “забарвлення” поля, на якому відбувається перебіг ціннісно-мотиваційних процесів досліджуваної особистості. Утім, це забарвлення не може бути однотонним через наявність великої кількості змішаних типів, що говорить про певну вузькість самої класифікації.

Аналогічного погляду дотримувався і Г. Оллпорт, який вважав, що ціннісні системи індивідів визначають типи особистості. Саме вони можуть бути розцінені як глибинні та складні особистісні параметри, або диспозиції, які й можуть слугувати одним з основних критеріїв співвіднесення людини з конкретним типом класифікації, що базується на ціннісному підході [14]. Тут доречно згадати про природжені базові потреби людини, які мають універсальний характер і виявляються в таких потребах, як компетентність, автономність та значущі стосунки. Брак цих потреб обов'язково призводить до суттєвих змін у ціннісній системі, втрати позиції, песимізму та аутсайдерства [15].

Аналогічний підхід проглядається і в теорії самодетермінації Е. Дічі та Р. Райана. Визначальним її принципом є твердження про те, що в людини спостерігається природжений потяг до свободи та самостійності як основних цінностей людського життя. Згідно з цією позицією свобода і є наслідком самодетермінації як можливості робити відповідальний вибір, бути самостійним, самовиражатися і творити. Основними ознаками високого рівня самодетермінації прийнято вважати усвідомлення самого себе як синкретичної можливості побачити своє місце у світі та почуття можливості вибору [16]. Саме така синкретична потенція може бути значною мірою викривленою і неточною – коли людина в навколишньому світі відчувається повним аутсайдером. Проте справжнім надбанням цієї теорії, яка висвітлює глибинні мотиви поведінки людини, на наш погляд, є поділ мотиваційної системи на внутрішню і зовнішню. До *внутрішньої* можна віднести діяльність, що обумовлюється цікавістю, умінням, пошуком та задоволенням від виконаного. Досить важливими для людського життя

прагненнями є намагання започаткувати значущі стосунки, потяг до особистісного зростання, палке бажання бути корисним для суспільства. До *зовнішньої* системи належать винагороди, покарання, оплата праці, іншого роду заохочення, сукупність яких можна назвати позитивними або негативними підкріпленнями. Сюди ж можна віднести потяг до багатства, слави, престижу [17]. Можливість самовизначального розвитку забезпечують такі чинники, як автономність, компетентність та наявність значущих стосунків [18–20]. Невиявленість останніх можна розглядати як істотний брак особистісних смислоутворень, підконтрольність, втрату компетентності чи значущих стосунків. У такому разі внутрішня мотивація, яку майже завжди розцінюють як вияв глибинної сутності особистості, здатна переходити в зовнішню і базуватися на системі соціальних підкріплень. Втрата внутрішньої мотивації, на нашу думку, може обернутися втратою “самості”, “самоактуалізації”, зупинкою процесу “індивідуації” і навіть набуттям параметрів власне аутсайдерської свідомості. Якщо внутрішню мотивацію позначити як (ВМ), зовнішню позитивну мотивацію – як (ЗПМ), зовнішню негативну мотивацію – як (ЗНМ), то оптимальним виявиться мотиваційний комплекс (ВМ) > (ЗПМ) > (ЗНМ) та (ВМ) = (ЗПМ) > (ЗНМ) [12, с. 153].

Доведено, що підтримка оточення сприяє розвитку як автономності, так і самодетермінації та розвитку особистості в цілому. Підтверджено також, що найбільше значення має реалізація особистості в таких сферах діяльності як навчання, робота, спорт, збереження здоров'я [16].

Істотне значення в цьому розумінні має так званий локус каузальності: внутрішній – як орієнтація на внутрішню мотивацію чи спонукання, зовнішній – на зовнішню, та індіферентний – як несформованість будь-якої орієнтації [20, р. 227–268.]. Логічно припустити, що саме два останніх локуси за своєю природою здатні створювати благодатне підґрунтя для зростання чи підкріплення (або й закріплення) аутсайдерських поглядів. Таким чином у людини формується досить стійка схильність до певного виду “каузальної орієнтації”. Її можна розглядати як особистісну рису. Виділяють три локуси: 1) *автономний*, який спонукає особу до вибору в зовнішньому світі таких речей чи можливостей, які могли б бути співвіднесені зі сферою внутрішньої мотивації або навіть підсилювали її. Зрозуміло, що такий вибір пов'язаний з виявом особистісної ініціативи, а відтак взяттям на себе відповідальності за своє життя; 2) *підконтрольний*, що визначається величиною спрямування на ті аспекти зовнішнього світу, які є доцільними чи привабливими для певної особи; 3) *безособовий*, що базується на уявленні про неможливість передбачити результат дії чи вчинку, на впевненості про неможливість контролювати зовнішній світ, вірі у фатум, непередбачуваність долі, вирішальну роль випадку [20]. Усі три локуси можуть бути притаманними аутсайдерській свідомості.

Досить продуктивним з погляду діагностики внутрішньої мотивації та аутсайдерства видається уявлення, засноване на твердженні, що особа

високого рівня внутрішньої мотивації відчуватиме час здебільшого як швидкоплинний, тоді як перцептивне спотворення приводить людину пасивну, зовнішньомотивовану до сприйняття останнього звичайно як уповільненого [22].

Проблематика вивчення причинності змін мотиваційної системи людини потребує подальшого вивчення. Особливе значення, на нашу думку, мав би опис її в людей з різними вольовими характеристиками.

Висновки:

1. Один із найточніших параметрів, який відображає соціально-психологічне становище людини, може бути виражений продовжуваним рядом “активність – пасивність”. Цей континуум відображає міру напруження, яка має місце в житті доволі різних людей, і дає змогу типологізувати їх – від найактивніших членів соціуму, які беруть участь у соціальних процесах, і до осіб аутсайдерського складу.

2. Накопичення негативної ментальної інформації призводить до розвитку свідомості аутсайдерського типу і змінює мотиваційну систему в бік її пригнічення, редукції та опасивнення. Наслідком дії цього чинника можуть бути зміни цілепокладання, поглядів на потреби чи нужди свого життя. У результаті людина може набувати рис аутсайдерського спрямування.

3. Активність та міра напруження особистості залежать не лише від вольових чинників та мотиваційної системи особистості, а й від соціально-психологічних умов, у яких ці параметри можуть започаткувати або спровокувати активну дію. Особливе значення в такому разі мають: 1) захищеність людини від особливо болісних або травматичних привацій та депривацій не лише в дитячому віці, а й протягом усього життя; 2) недопущення фрустрації її базових потреб, хронічного їх незадоволення, інакше людина не може вважатися такою, що повною мірою відповідає нормі.

4. Велике значення для мотиваційної системи має кількість мотивів, їхня спрямованість та вибір цінностей, передусім базальних, первинних, на яких можуть базуватися інші психологічні характеристики, що зумовлюють розвиток аутсайдерської психології.

5. Аутсайдеру притаманне особливе відчуття плину часу як уповільненого та гнітючого.

Література

1. Фромм Е. Мати чи бути? : пер. з англ. / Еріх Фромм. – К. : Укр. письменник, 2010. – 222 с.
2. Маслоу А. Мотивация и личность пер. с англ. / А. Маслоу. – 3-е изд. – СПб. : Питер, 2009. – 352 с.
3. Юнг К. Г. Проблемы души нашего времени / К. Г. Юнг; пер. с нем. А. М. Боковой. – 2-е изд. – М. : Флинта, Прогресс, 2006. – 336 с.
4. Анцибор А. І. Проблематика набуття аутсайдерства: психодинамічні системи негативного досвіду / А. І. Анцибор // Проблеми політичної психології та її

- роль у становленні громадянина Української держави : зб. наук. праць. – К., 2012. – Вип.13. – С. 119 – 129.
5. *Леонтьев А. Н.* Тезисы о воле / А. Н. Леонтьев // Вестник Московского Университета. Серия 14. Психология. – 1993. – № 2. – С. 3 – 14.
 6. *Узнадзе Д. Н.* Общая психология / Д. Н. Узнадзе; пер. с груз. Е. Ш. Чомахидзе ; под ред. И. В. Имедадзе – М. : Смысл; СПб. : Питер, 2004. – 413 с.
 7. *Хьел Н.* Теории личности: основные положения, исследования и применение / Н. Хьел, Д. Зиглер. – СПб. : Питер, 1997. – 608 с.
 8. *Ананьев Б. Г.* Избранные психологические труды: в 2 т. / Б. Г. Ананьев. – М. : Педагогика, 1980. – Т.1. – 232 с.
 9. *Божович Л. И.* Избранные психологические труды. Проблемы формирования личности / Л. И. Божович. – М. : Междунар. пед. акад., 1995. – 212 с.
 10. *Василюк Ф. Е.* Психология переживания (анализ преодоления критических ситуаций) / Ф. Е. Василюк – М. : Изд-во МГУ, 1984. – 200 с.
 11. *Вартанова И. И.* Структура ценностей в системе мотивации старших подростков и юношей / И. И. Вартанова // Мир психологии. – 2008. – №3 (55). – С. 131–142.
 12. *Климчук В. А.* Методики исследования внутренней мотивации / В. А. Климчук // Вопросы психологии. – 2012. – №3. – С. 150–157.
 13. *Шпрангер Э.* Основные идеальные типы индивидуальности / Э. Шпрангер // Психология личности: Тексты / под ред. Ю. Б. Гиппенрейтер, А. А. Пузыря. – М. : Изд-во МГУ, 1982. – С. 55–59.
 14. *Allport G. Q.* Study of values./ G. Q. Allport, P. E. Vernon, G. Lindzey. – Boston : Houghton Mifflin, 1960. – 132 p.
 15. *Kasser T.* Motivation, dependability, and employee-supervisor discrepancies in psychiatric vocational rehabilitation settings / T. Kasser, J. Davey, R. M. Ryan // Rehabilitation Psychology. – 1992. – Vol. 37. – P. 175 – 187.
 16. *Sheldon K. M.* Creativity and self-determination in personality / K. M. Sheldon // Creativity Research Journal. – 1995. – Vol. 8. – P. 1644 – 1651.
 17. *Kasser T.* Further examining the American dream: Differential correlates of intrinsic and extrinsic goals / T. Kasser, R. M. Ryan // Personality and Social Psychology Bulletin. – 1996. – Vol. 22. – P. 280 – 287.
 18. *Чирков В. И.* Самодетерминация и внутренняя мотивация поведения человека / В. И. Чирков // Вопросы психологии. – 1996. – №3. – С. 116 – 132.
 19. *Deci E. I.* The “What” and “Why” of goal pursuits: human needs and the self-determination of behavior / E. I. Deci, R. M. Ryan // Psychological Inquiry. – 2000. – Vol. 11, №4. – P. 227 – 268.
 20. *Deci E. I.* The general causality orientations scale: Self-determination in personality / E. I. Deci, R. M. Ryan // Journal Research in personality. – 1985. – Vol. 19. – P. 109 – 134.
 21. *Motivational predictors of weight-loss maintenance / Williams G. C., Grow V. M., Freedman Z. R., Ryan R. M., Deci E. L. // Journal Personality and Social Psychology. – 1996. – Vol.70. – P. 115 – 126.*
 22. *Бугрименко А. Г.* Внутренняя и внешняя учебная мотивация у студентов педагогического вуза / А. Г. Бугрименко // Психологическая наука и образование. – 2006. – №4. – С. 51 – 60.

Reference

1. Fromm, E. (2010). *Maty chy buty?* [To have or to be?]. Translation from English. Kyiv: Ukr. Pysmennyk (ukr).
2. Maslou, A. (2009). *Motivatsiya i lichnost* [Motivation and personality], 3rd ed., translation from English. – St. Petersburg: Piter (rus).
3. Jung, K. G. (2006). *Problemy dushy nashego vremeni* [Problems of soul of our time]. Translation from German A. M. Bokovikova, 2nd ed. Moscow: Flinta, Progress (rus).
4. Ancybor A. I. (2012). Problematyka nabuttia autsajderstva: psykhdynamichni systemy negatyvnoho dosvidu [Problems related to acquiring outsider status : psychodynamic systems of negative experience]. *Problemy politychnoi psykholohii ta ii rol u stanovlenni gromadianyna Ukrainskoi derzhavy* [Problems of political psychology and its role in the formation of a citizen of the Ukrainian state], 13, 119–129 (ukr).
5. Leontyev, A. N. (1993). Tezisy o vole [Theses about will]. *Vestnik Moskovskogo Universiteta Seriya 14. Psikhologiya*. [Bulletin of the Moscow University. Series 14. Psychologiya], 2, 3–14 (rus).
6. Uznadze, D. N. (2004). *Obshchaya psikhologiya* [General psychology]. Translation from Georgian E. Sh. Chomahidze; Y. V. Imedadze (ed.). Moscow: Smysl; St. Petersburg: Piter (rus).
7. HyeI, N. and Zigler, D. (1997). *Teorii lichnosti: osnovnye polozheniya, issledovaniya i primeneniye* [Theories of the personality: basic provisions, research and application]. St. Petersburg: Piter (rus).
8. Ananyev, B. G. (1980). *Yzbrannye psikhologicheskiye trudy: v 2 t.* [Selected psychological works : in 2 Volumes]. Vol. 1. Moscow: Pedagogika (rus).
9. Bozhovich, L. I. (1995). *Yzbrannye psikhologicheskiye trudy. Problemy formirovaniya lichnosti* [Selected psychological works. Problems of formation of the personality]. Moscow: Mezhdunar. ped. akad. (rus).
10. Vasiluk, F. E. (1984). *Psikhologiya perezhvaniya (analiz preodoleniya kriticheskikh situatsiy)* [Experience psychology (analysis of overcoming of critical situations)]. Moscow: MGU Pobl (rus).
11. Vartanova, I. I. (2008). Struktura tsemnosti v systeme motivatsii starshykh podrostkovi yunoshey [Structure of values in the system of motivation of senior teenagers and young men]. *Mir psikhologii* [Psychology world], 3 (55), 131 – 142 (rus).
12. Klimchuk, V. A. (2012). Metodiki issledovaniya vnutrenney motivatsii [Techniques of research of internal motivation]. *Voprosy psikhologii* [Psychology questions], 3, 150 – 157(rus).
13. Shpranger, E. (1982). Osnovnye idealnie tipy individualnosti [Main ideal types of identity]. *Psikhologiya lichnosti: Teksty* [Psychology of personality: texts] Uu. B. Gippenreiter, A. A. Puzrey (eds.). (pp. 55 – 59.) Moscow: MGU Pabl. (rus).
14. Allport, G. Q., Vernon, P. E. and Lindzey, G. (1960). *Study of values*. Boston: Houghton Mifflin.
15. Kasser, T., Davey, J. and Ryan, R. M. (1992). Motivation, dependability, and employee-supervisor discrepancies in psychiatric vocational rehabilitation settings. *Rehabilitation Psychology*, 37, 175–187.
16. Sheldon, K. M. (1995). Creativity and self-determination in personality. *Creativity Research Jomal*, 8, 1644–1651.

17. Kasser T. and Ryan, R. M. (1996) Further examining the American dream: Differential correlates of intrinsic and extrinsic goals. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 22, 280–287.
18. Chirkov, V. Y. (1996). Samodeterminatsiya i vnutrenniaya motivatsiya povedeniya cheloveka [Self-determination and internal motivation of behavior of the person]. *Voprosy psikhologii* [Psychology questions], 3, 116–132 (rus).
19. Deci, E. I. and Ryan, R. M. (2000). The “What” and “Why” of goal pursuits: human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, Vol. 11, no 4, 227–268.
20. Deci, E. I. and Ryan, R. M. (1985). The general causality orientations scale: Self-determination in personality. *Journal Research in personality*, 19, 109–134.
21. Williams, G. C., Grow, V. M., Freedman, Z. R., Ryan R. M. and Deci E. L. (1996) Motivational predictors of weight-loss maintenance. *Journal Personality and Social Psychology*, 70, 115–126.
22. Bugrimenko, A. G. (2006). Vnutrenniaya vneshniaya uchebnyaya motivatsiya u studentov pedagogicheskogo vuza [Internal and external educational motivation at students of pedagogical higher education institution]. *Psikhologicheskaya nauka i obrazovanie* [Psychological science and education], 51–60 (rus).

Анцибор А. И. Аутсайдерская психология как следствие ментальных отклонений в сфере мотивационно-волевой регуляции сознания

В статье рассмотрена социально-психологическая проблематика, связанная с состоянием человека, которое может быть выражено посредством континуального ряда “активность – пассивность”. Освещена роль таких поведенческих факторов, как напряжение и усилия жизненных целей; определены социально-психологические условия, при которых поведенческие факторы могут беспрепятственно усиливаться или ослабляться. Отражена связь мотивационной системы с ценностными ориентациями человека и процессом целеполагания. Рассмотрены вопросы функционирования внутренней и внешней мотивационных систем. Определены причины начала деструктивных изменений сознания как результата накопления негативной ментальной информации, обуславливающей развитие аутсайдерского характера и изменений мотивационной системы в сторону ее угнетения, редукции и возрастания уровня пассивности. Сделан вывод, что аутсайдеру присуще особенное ощущение хода времени как замедленного и гнетущего.

Ключевые слова: мотивационная система, внутренняя и внешняя мотивация, активность, напряжение, усилия.

Antsybor A. I. Outsider psychology as a result of mental disorders in the area of motivational and volitional regulation of consciousness

The article discusses the social and psychological problems related to the psychological state of a person that can be reflected on the "activity-passivity" continuum. The role of behavioral factors such as stress and efforts is discussed. The conditions under which these factors can grow or decline are defined. Connection of the motivational system, person's value orientations and goal-setting process is discussed. The problems of intrinsic and extrinsic motivational systems are described. The reasons for the beginning of the destructive changes of consciousness as a result of the accumulation of negative mental information that is conducive to development of outsider character